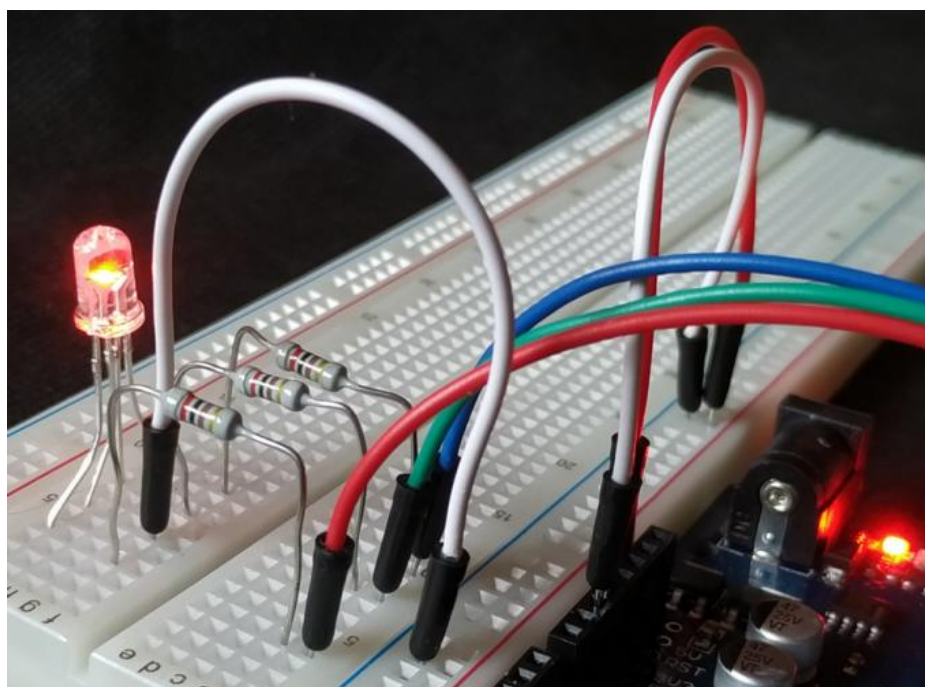

ARDUINO

OD ZAČÁTKU S PŘÍKLADY

Martin Gembec 2020

inspirace: Elduino + moje věčné začátky

Informace zde uvedené vznikaly postupně s cílem pomoci sobě samému, jako věčnému začátečníkovi s Arduinem, abych už příště pronikal základy s Arduinem rychleji. Zároveň věřím, že se podle nich může rychle zorientovat i někdo další, třeba z kroužku, který se zabývá robotikou.

Existuje samozřejmě i česká kniha, která vás podrobně provede základy Arduino. Dá se zakoupit v tištěné verzi za 220 Kč nebo je za jistých podmínek i ke stažení zdarma: <https://bastlirna.hwkitchen.cz/>

ZÁKLADNÍ INFORMACE

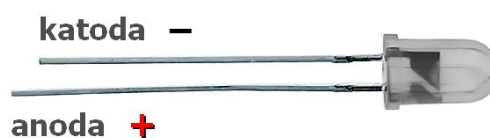
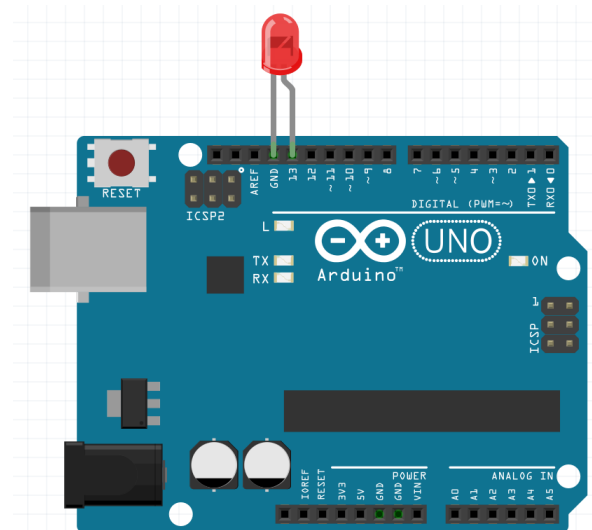
Pro nahrávání programů do Arduina potřebujeme programovací prostředí. My budeme využívat IDE. Pokyny jsou zde: <https://bastlirna.hwkitcchen.cz/zaciname-s-arduinem/>. Pokročilejší si jistě najdou sofistikovanější prostředí než IDE, ale pro začátky nám to bude stačit. Využívat budeme desku Arduino Uno, ale existují i mnohé další, jejichž přehled je třeba na <https://blog.laskarduino.cz/>.

LED – KONTAKTNÍ POLE – PROGRAM BLINK

LED (*Light Emitting Diode*) je přímo na desce Arduina v podobě tzv. SMD součástky. Pokud jsme tedy v předchozím kroku nainstalovali IDE a vyzkoušeli program Blink, měla by na desce Arduina LEDka blikat.

Nyní si zkusíme připojit externí LED s „kloboučkem a nožičkami“. Dioda je součástka, u které není jedno, v jakém směru ji zapojíme. Svítí, když je zapojena od + k –.

Proto vždy do nožičku + dáváme do očíslovaného (digitálního) pinu a nožičku – dáme do pinu GND. Správně bychom to ale podle níže uvedeného obrázku udělat neměli. LED nevydrží napětí 5 V.

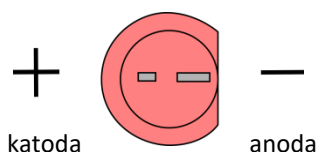

Arduino deska „dodává“ napětí 5 V. Z toho si LED vezme zhruba 2,4 V a zbylých 2,6 V se „spotřebuje“ kde? – Právě od toho slouží rezistor. Ten diodu ochrání a „spotřebuje“ přebytečné napětí.

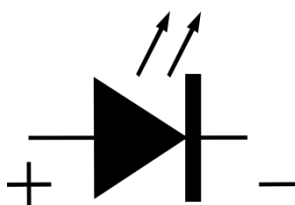

rezistor 200 $\Omega \pm 5\%$

při pohledu shora může být LED useknutá

schematická značka LED

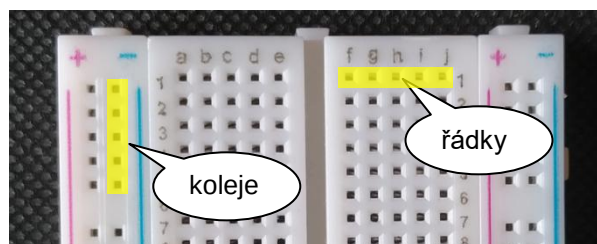
Z Ohmova zákona plyne, že odpor R vypočítáme tak, že vydělíme napětí U protékajícím proudem I :

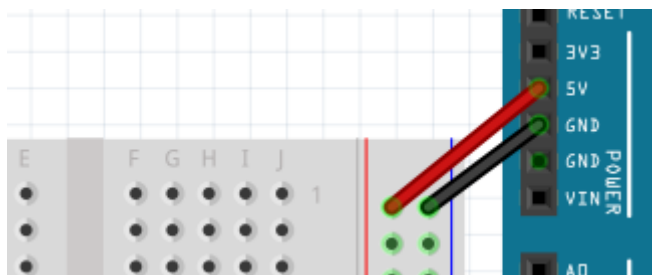
$$R = \frac{U}{I} = \frac{5 \text{ V}}{0,025 \text{ A}} = 200 \Omega$$

*pro menší proudový odběr doporučujeme spíše 1000 Ω

KONTAKTNÍ (NEPÁJIVÉ) POLE / BREADBOARD

K pohodlnému zapojení součástek použijeme kontaktní pole. To je uspořádáno tak, že po stranách jsou navzájem spojené kontakty + a – v tzv. „kolejnicích“ a uvnitř je vždy spojeno 5 konektorů v „řádcích“.

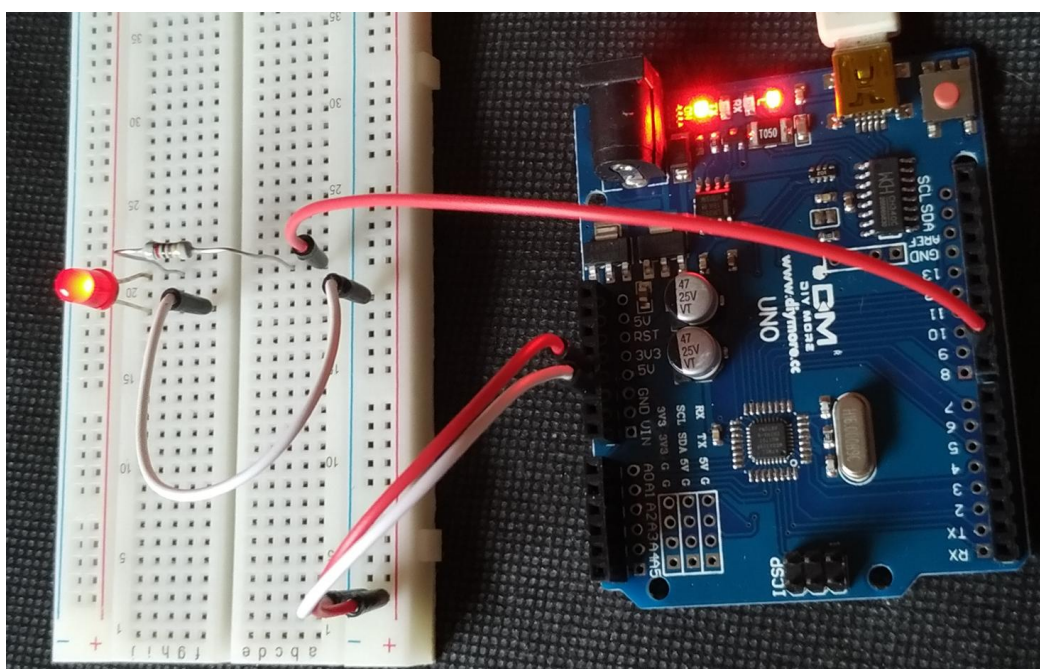
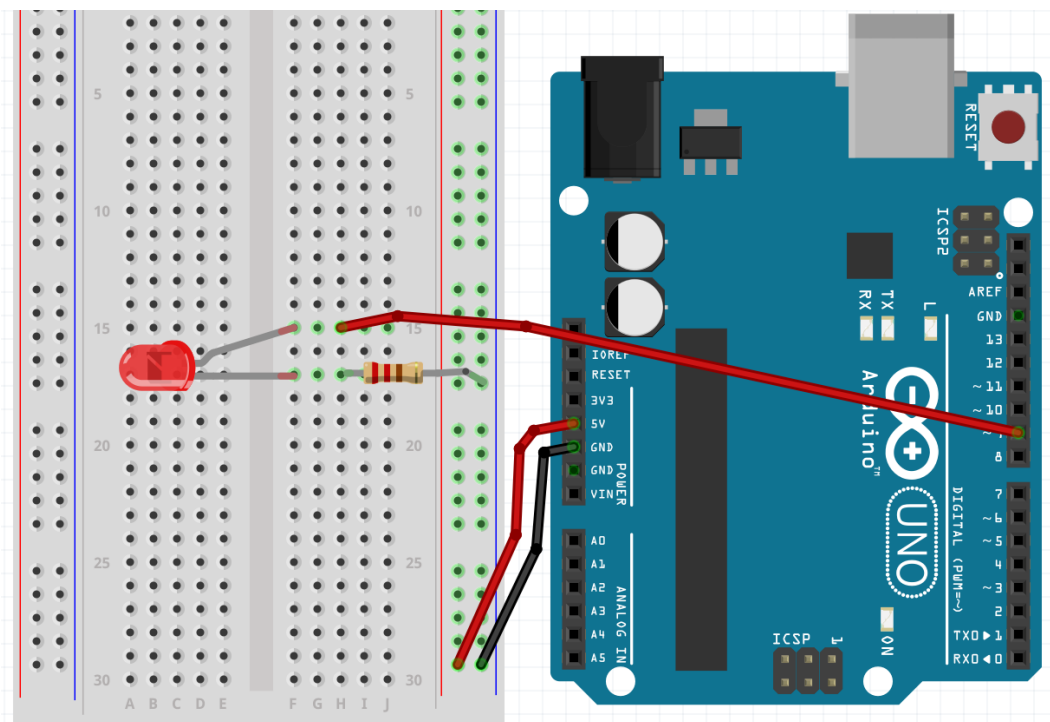

K napájení pole můžeme využít místo baterie přímo Arduino. Jeden vodič spojíme s pinem +5V a druhý s pinem GND. Propojení červeným vodičem ke kladnému pólu není podmínkou, ale je vhodné pro přehlednost používat červenou jako +.

LED NA KONTAKTNÍM POLI

Na obrázcích je příklad schematického i skutečného zapojení LED. Jak vidíme, je jedno, zda dáme rezistor ke kladnému, nebo zápornému pólu diody. Důležité je dodržet + / -, jinak dioda nebude svítit.

Všimněte si, že ne vždy je nutno zapojit + kolejnici kontaktního pole (plus není využito pro žádnou součástku). Ale je dobré to dělat, abychom na něj nezapomněli, až bude třeba.

PROGRAM BLINK

Nejprve si prohlédneme výchozí program Blink (*otevřeme přes nabídku Soubor – Příklady – 01.Basics*).

```
/*
  Blink

  Zapne opakovaně LED na jednu sekundu, pak na sekundu vypne.

  Většina Arduin má na desce napájenou LED na pin 13.
  Číslo pinu ovlivní příkaz LED_BUILTIN.

  modified 8 May 2014, by S. Fitzgerald, 2 Sep 2016, by A. Guadalupi, 8 Sep 2016, by C. Newman

  Uvedený příklad je šířen jako public domain.
*/

// funkce setup se spustí jen jednou, když Arduino resetujete, nebo připojíte k napájení
void setup() {
  // nastaví digitální pin LED_BUILTIN jako výstupní (output).
  pinMode(LED_BUILTIN, OUTPUT);
}

// smyčka (loop) je funkce, která se vykonává stále dokola
void loop() {
  digitalWrite(LED_BUILTIN, HIGH); // rozsvítí LED (HIGH = přivede na LED napětí)
  delay(1000);                     // počká jednu sekundu
  digitalWrite(LED_BUILTIN, LOW);  // zhasne LED (LOW = napětí bude nulové)
  delay(1000);                     // počká jednu sekundu
}
```

Vidíme, že je napsaný pro vestavěnou LED. Jestliže chceme, aby stejně fungovala naše LED na kontaktním poli, zapojená do pinu 9, stačí pozměnit kód:

```
void setup() {
  pinMode(9, OUTPUT);
}

void loop() {
  digitalWrite(9, HIGH);
  delay(1000);
  digitalWrite(9, LOW);
  delay(1000);
}
```

Alternativou je použít proměnné, protože u složitějších programů se v nich lépe vyznáme a ušetří nám čas:

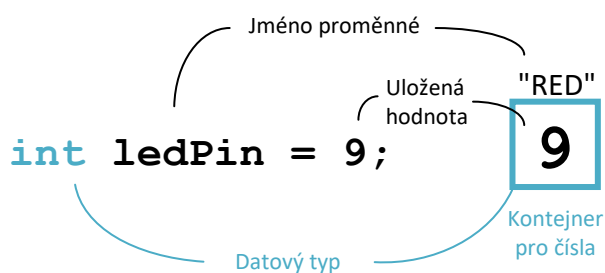
```
int RED = 9;

void setup() {
  pinMode(RED, OUTPUT);
}

void loop() {
  digitalWrite(RED, HIGH);
  delay(1000);
  digitalWrite(RED, LOW);
  delay(1000);
}
```

Představ si, že se najednou rozhodneš, že červenou LED přepojíš z pinu 9 na pin 3. To je další výhoda proměnné, nemusíš přepisovat číslo pinu všude v kódu, jen změníš hodnotu nahoře.

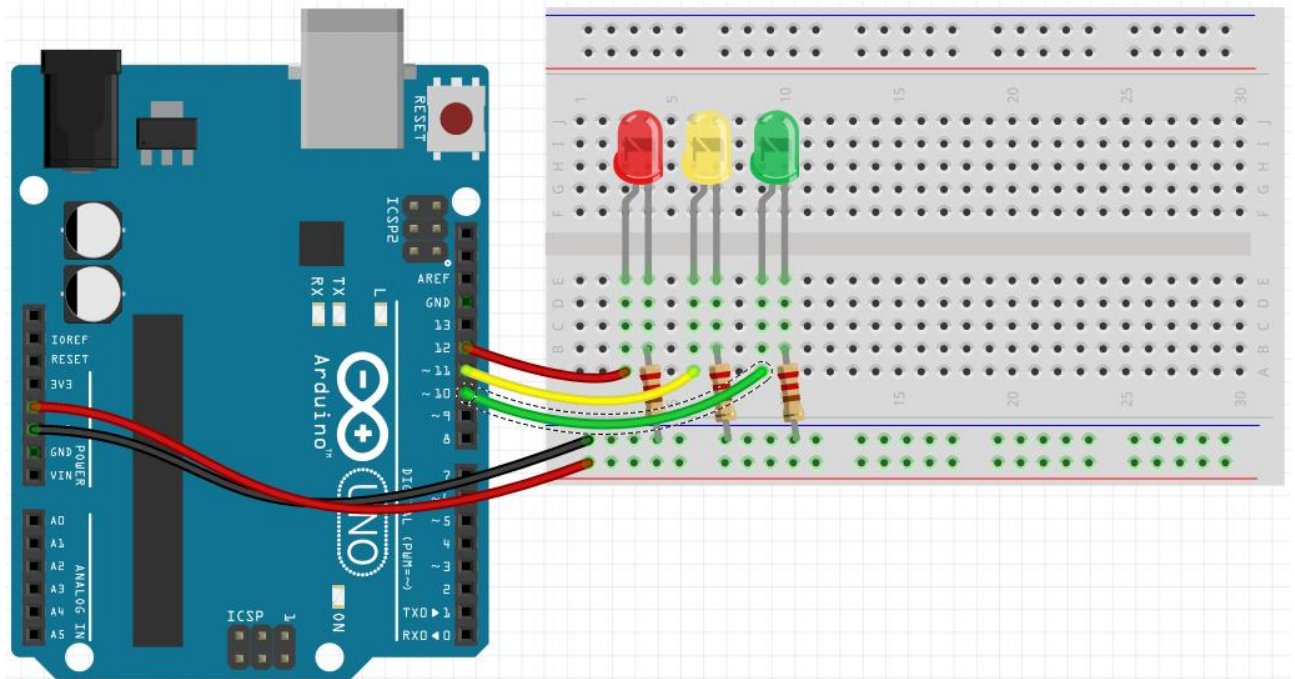
PROMĚNNÉ

<code>long Jan = 150, 356, 684;</code>	<code>150, 356, 684</code>
<code>float cislo = 3.14;</code>	<code>3.14</code>
<code>char pismeno = 'b';</code>	<code>'b'</code>
<code>String slovo = "koza";</code>	<code>"koza"</code>
<code>boolean vyhra = True;</code>	<code>True</code>

SEMAFOR

Nyní se nabízí vytvořit z LEDek funkční semafor. Víš, jak semafor ve skutečnosti svítí? V jedné situaci svítí současně oranžová i červená (tipni si, řešení je pod obrázkem). Naprogramuj sekvenci od svítící červené, přes svítící zelenou, pořád dokola.


```
int Rpin = 12;
int Ypin = 11;
int Gpin = 10;

void setup() {
  pinMode(Rpin, OUTPUT);
  pinMode(Ypin, OUTPUT);
  pinMode(Gpin, OUTPUT);
}

void loop() {
  digitalWrite(Rpin, HIGH);
  delay(5000);
  digitalWrite(Ypin, HIGH);
  delay(2000);
  digitalWrite(Rpin, LOW);
  digitalWrite(Ypin, LOW);
  digitalWrite(Gpin, HIGH);
  delay(5000);
  digitalWrite(Gpin, LOW);
  digitalWrite(Ypin, HIGH);
  delay(3000);
  digitalWrite(Ypin, LOW);
  digitalWrite(Rpin, HIGH);
  delay(5000);
}
```

Než padne červená, rozsvítí se pouze oranžová a to většinou na dobu 3 sekundy. Naopak než naskočí zelená, svítí současně červená a oranžová po dobu 2 sekund.

LED A TLAČÍTKO

SÉRIOVÝ MONITOR

Jak vlastně tlačítko zapojit? Už víme, že digitální piny fungují jako výstupní pomocí `digitalWrite`. Nyní je využijeme jako vstupní pomocí `digitalRead`.

Pojďme se podívat, co „vnímá“ Arduino – využijeme *Sériový monitor*:

```
void setup() {  
  Serial.begin(9600);           //9600 udává rychlost komunikace 9600 baudů*  
  pinMode(7, INPUT);           //nastavuje pin 7 jako vstupní  
  Serial.println("Ahoj");       //pošle do počítače text v uvozovkách; ln znamená piš pak na nový řádek  
}  
  
void loop() {  
  Serial.println(digitalRead(7));  
  delay(50); //výpis v Sériovém monitoru se obnovuje každých 50 milisekund  
}
```

**bity vs. budy*, Jiří Peterka, 1992

Nahrajeme program a pustíme *Sériový monitor* z nabídky *Nástroje*, nebo přes *Ctrl+Shift+M*.

K tomu, aby nám vše běželo, musí být deska Arduino samozřejmě připojena k počítači přes USB, které nám emuluje nějaký COM port (zde COM3). Podrobnosti k sériové komunikaci: <https://robotika.vosrk.cz/>.

Nahoře problíkl pozdrav *Ahoj* a nyní vidíme, že na pinu 7 je hodnota 0. Zkusme propojit pin 7 s pinem +5V. Co ukáže *Sériový monitor*? A co, když drát zapojíme do pinu GND? Nebojte se to zkusit!

Ano, ukazuje nám to, že vstupní napětí na pinu 7 je 0, když tam není žádný drát, hodnotu 1, když je přítomno napětí z pinu +5V a 0 z pinu GND.

Užitečné vědět: Vstupní piny jsou velice citlivé na malé proudy. To znamená, že dokážou zachytit i elektrický šum ze vzduchu. Jak ošetřit tuto situaci si ukážeme později.

TLAČÍTKO

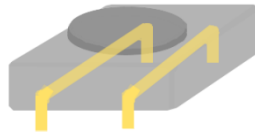
Pojďme zapojit tlačítko – nemusíme pak připojovat a odpojovat dráty.

Spínačem vedou skrz dva kousky kovu. Stiskem tlačítka vodič spojíme jeden s druhým.

Nesepnutý

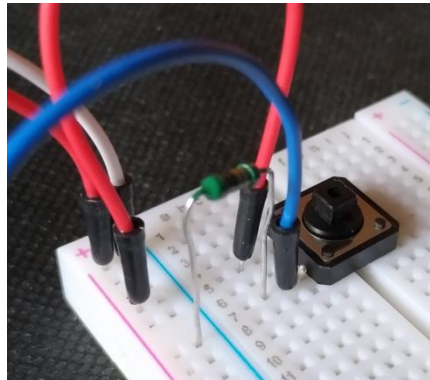
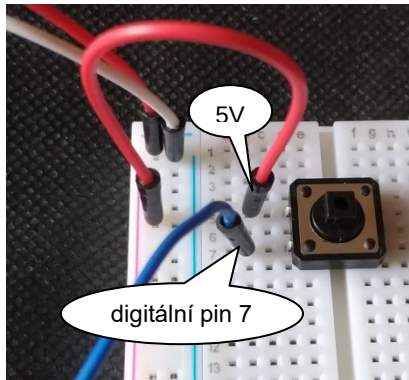

Sepnutý

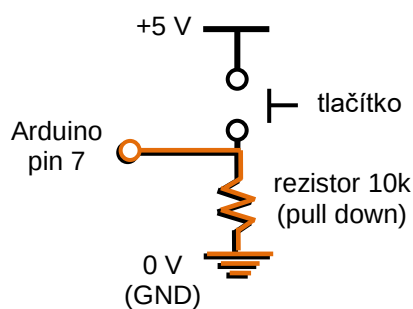

Zapojíme tlačítko, a když ho sepne, Sériový monitor píše 1, když není sepnuté, měl by psát 0. -> Měl by, ale nepíše!

Dá se to nazvat *problém pinu ve vzduchu* – přidáním rezistoru (10 kΩ) se problém vyřeší.

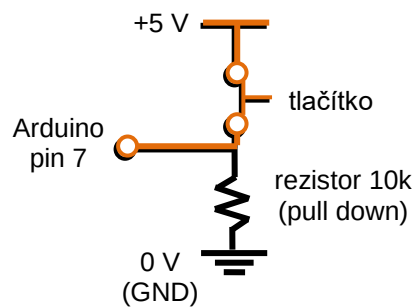

Tomuto zapojení říkáme *pull down* (tažení k hodnotě nula (GND)). Pin nikdy není ve vzduchu, je na něm buď 5V (hodnota 1) nebo GND (0).

NESEPNUTO

Na pinu 7 čteme LOW (0).
Cesta k 5 V není propojena.

SEPNUTO

Proud teče cestou s nejmenším odporem.
Na pinu 7 tedy čteme HIGH (1)

LED A TLAČÍTKO

Nyní konečně můžeme rozsvítit LED stiskem tlačítka:

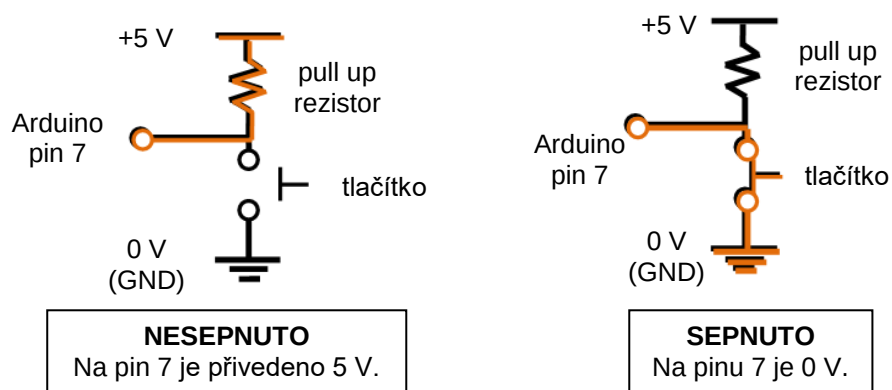
```
void setup() {  
  pinMode(3, OUTPUT); // LED na pinu číslo 3  
  pinMode(7, INPUT);  // tlačítko na pinu 7  
}  
  
void loop() {  
  if (digitalRead(7) == 1) { // je tlačítko sepnuté?  
    digitalWrite(3) = HIGH; // Ano -> rozsvít LED  
  } else { // jinak, když není sepnuté...  
    digitalWrite(3) = LOW;  // zhasni LED  
  }  
}
```

Užitečné vědět: Není jedno, zda použijeme = nebo ==. Jedno = přiřazuje hodnotu do proměnné. Dvě == zjišťují v otázce, zda je splněna.

OPAČNÉ ZAPOJENÍ TLAČÍTKA

Zkusme nyní tlačítko zapojit obráceně – přesuňme nožičku rezistoru na + a vodič od tlačítka na –.

Tomuto zapojení říkáme *pull up* (tažení rezistoru k 5V). Po sepnutí tlačítka je obvod připojen na zem (GND).

Tlačítko se chová nelogicky opačně – když není sepnuté, je na pinu 7 hodnota 1, když je sepnuté, je tam 0.

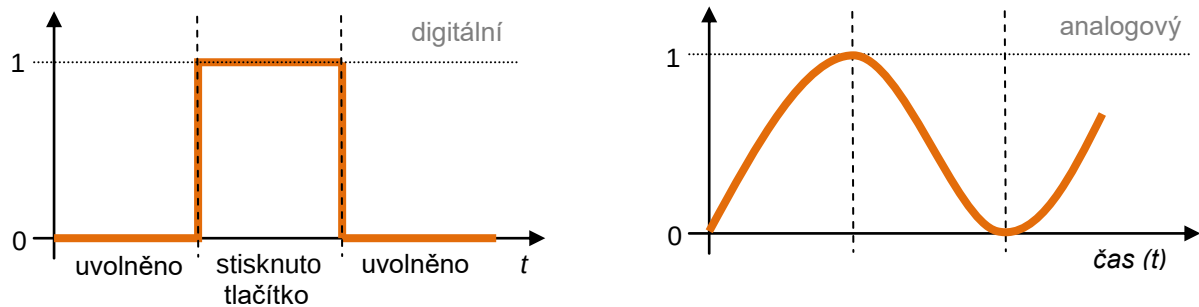
Dobrá zpráva je, že procesor Atmega328 v Arduino je takto už zapojen – to znamená, že má rezistory integrované na všechny digitální piny. My tak nemusíme zapojit k tlačítku rezistor. To se ale bude chovat opačně. Stisk dolů (*down*) lze vnímat jako hodnotu DOWN (0) a nestisknuté jako HIGH (1), jako u LED.

SEMAFOR S TLAČÍTKEM PRO CHODCE

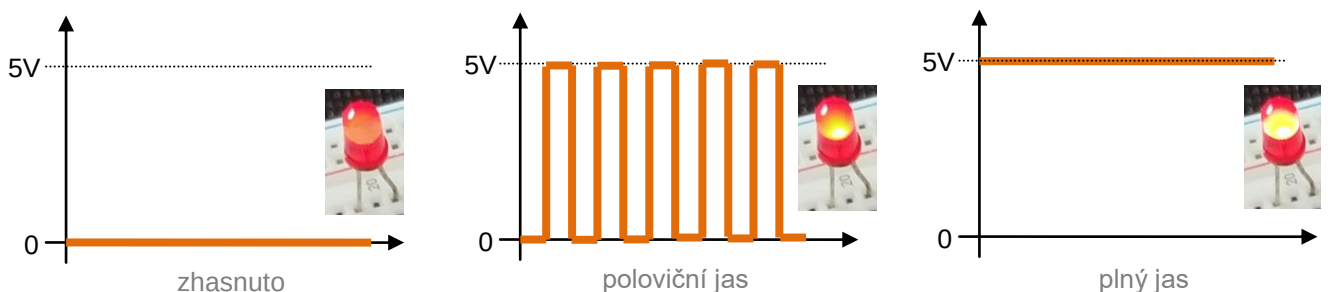
Zkus přidat ke klasickému semaforu i semafor pro chodce ovládaný tlačítkem. Tedy chodec stiskne, tak na semaforu aut naskočí červená, a pak na chvíli svítí zelená pro chodce. Po chvíli zase autům naskočí zelená.

PWM MODULACE / ANALOGWRITE

Doposud jsme LEDku jen rozsvítili nebo zhasli. Na to nám stačily digitální piny, které vysílaly hodnotu HIGH nebo LOW. Někdy ale potřebujeme proměnlivý jas, jako je vidět na druhém grafu.

Arduino ale neumí vysílat analogový signál. Řeší to ale podobně, jako když převádíme analogový signál na digitální. Použije tzv. PWM modulaci (převod pomocí šířky pulzu). Když budeme diodou dostatečně rychle blikat, bude to vypadat, že svítí trvale, ale menším jasnem.

ZMĚNA JASU LED

Zapoj dvě LED – jednu do pinu 3, druhou do pinu 4. LED v pinu 4 prostě rozsvítíme naplno, zatímco LED v pinu 3 necháme velmi rychle blikat – budeme ale měnit šířku pulzu a porovnávat její jas s tou plně svítící.

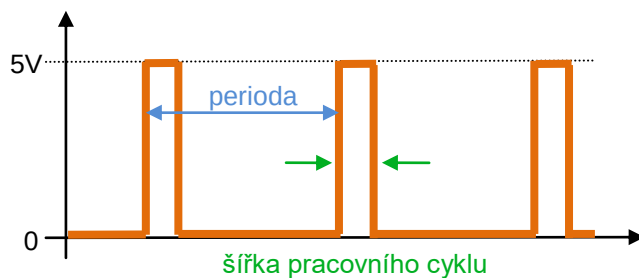
```
void setup() {  
  pinMode(3, OUTPUT);  
  pinMode(4, OUTPUT);  
}  
  
void loop() {  
  digitalWrite(4, HIGH);  
  
  digitalWrite(3, HIGH);  
  delayMicroseconds(200);  
  digitalWrite(3, LOW);  
  delayMicroseconds(800);  
}
```

Pozor – používáme nyní **delayMicroseconds**

1 milisekunda = 1000 mikrosekund (1000 μ s)

1 sekunda = 1000 milisekund (1000 ms)

LED je 20 % času zapnutá a 80 % vypnutá. To je tzv. pracovní cyklus 20 % (duty cycle 20).

Proto se to nazývá
pulzně šířková modulace
pulse wide modulation (PWM)

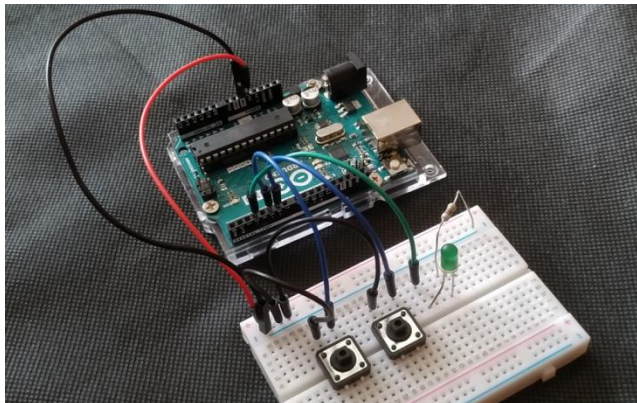
Tak složitý kód, jako je výše, se samozřejmě nemusí využívat. Nahradíme ho příkazem **analogWrite()**.

Pozor, tuto funkci mají jen některé piny – jsou to ty, u kterých je namalovaná vlnovka => 3, 5, 6, 9, 10 a 11.

A ještě jedna věc – piny mají pevně nastavenou **periodu** 2040 μ s, ale piny 5 a 6 jen 1020 μ s.

ZMĚNA JASU LED POMOCÍ DVOU TLAČÍTEK

Zapojme nyní dvě tlačítka a LED. Stiskem prvního tlačítka se bude jas plynule zvyšovat, druhým snižovat.


```
int ledPin = 3;
int jas = 0;
int tlac1 = 5;
int tlac2 = 6;

void setup() {
  pinMode(ledPin, OUTPUT);
  pinMode(tlac1, INPUT_PULLUP);
  pinMode(tlac2, INPUT_PULLUP);
}

void loop() {
  analogWrite(ledPin, jas);
  if (digitalRead(tlac1) == LOW && jas < 255) {
    jas += 1;
  }
  if (digitalRead(tlac2) == LOW && jas > 0) {
    jas -= 1;
  }
  delay(10);
}
```

// procesor použije hodnotu ze setup (nyní 0)
// tlačí stisknuto a zároveň jas menší než max
// zkrácený zápis verze jas = jas + 1

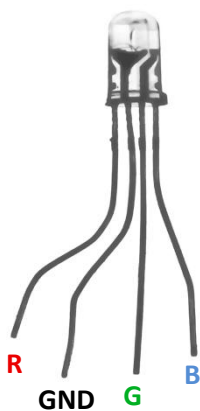
// když dioda nesvítí, tlačí její jas zvyšuje

// chvíli počkej, ať se jas nemění tak rychle

RGB LED

Ted' použijeme PWM modulaci pro nastavení barvy na RGB LED. Ta má totiž pro každou barvu svou nožičku, a tak nastavením jasu svitu dané barvy nastavíme nejen základní barvy, ale můžeme je i míchat.

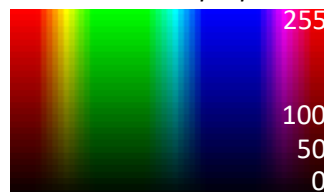
RGB LED má buď společnou anodu, nebo katodu. Zde verze se společnou katodou. R, G, B piny jsou tedy +.

V principu je u nejdelší nožičky R pin. Další pak v pořadí RGB. Pokud si to ale chceš ověřit, stačí připojit nejdelší nožičku na GND a rozsvítit připojením jednotlivých nožiček k napájení (samozřejmě přes rezistor).

R	G	B	barva
0	0	0	černá
255	0	0	červená
0	255	0	zelená
0	0	255	modrá
255	255	0	žlutá
255	0	255	purpurová
0	255	255	azurová
255	255	255	bílá

Vlevo je tabulka základních barev, ale smíchat lze libovolnou a i různého jasu. Např. hodnotou 50, 0, 50 vznikne slabá purpurová.

Příklad programu, kde RGB LED se rozsvítí červeně a tlačítko změní barvu na purpurovou.

```
int RPin = 9;
int GPin = 10;
int BPin = 11;

int RValue = 0;
int GValue = 0;
int BValue = 0;

int tlac1 = 5;

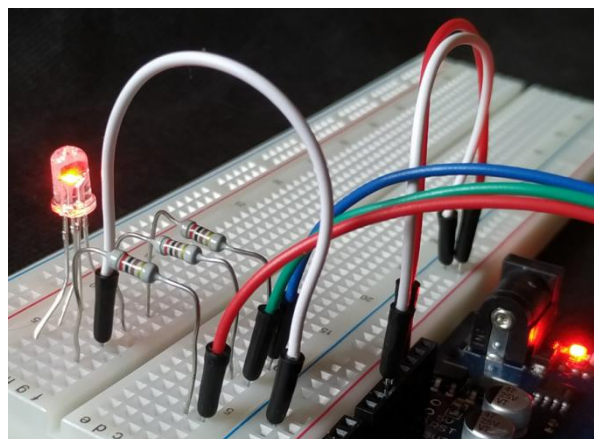
void setup() {
  pinMode(RPin, OUTPUT);
  pinMode(GPin, OUTPUT);
  pinMode(BPin, OUTPUT);
  pinMode(tlac1, INPUT_PULLUP);
}

void loop() {

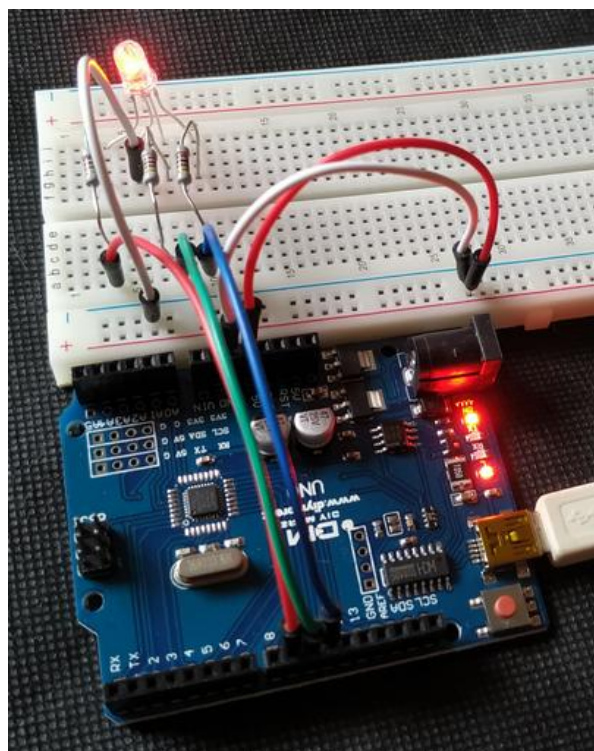
  analogWrite(RPin, RValue);
  analogWrite(GPin, GValue);
  analogWrite(BPin, BValue);

  if (digitalRead(tlac1) == LOW) {
    RValue = 50;
    GValue = 0;
    BValue = 50;
  } else {
    RValue = 50;
    GValue = 0;
    BValue = 0;
  }

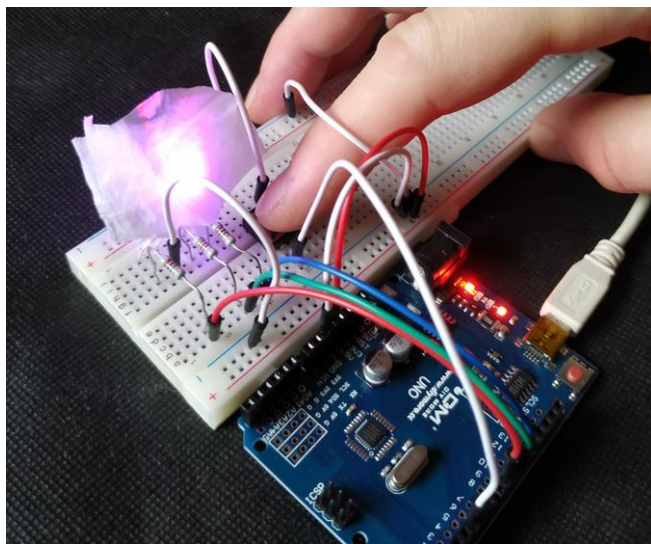
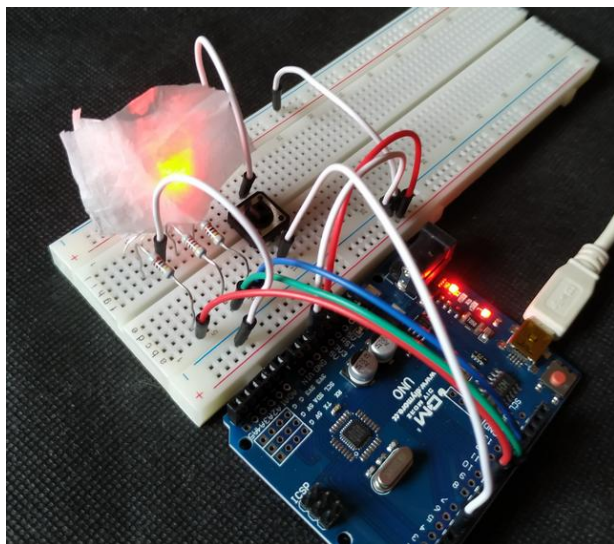
  delay(10);
}
```


Zapojení RGB LED na kontaktním poli.

Pokud tě ruší, že jsou vidět obě barvy (zde červená a modrá odděleně), zkus přes LED přehodit kus papíru.

ŘÍZENÍ JASU LED POMOCÍ POTENCIOMETRU

Potenciometr je součástka podobná rezistoru, ale při vhodném zapojení můžeme pomocí jezdcy měnit její odpor, a tím i proud protékající obvodem. Máme potenciometry, které slouží pro řízení obvodu člověkem a mají hřídelku pro nasazení hmatníku. A pak máme trimry, které slouží pro jemné donastavení nějaké hodnoty, a pak už se na ně nesahá a ty se ovládají šroubovákem. Trimry jsou menší, jednodušší a mají výrazně nižší mechanickou životnost, protože se neočekává že hodnota se na nich bude často měnit.

Zkusme nyní k předchozímu obvodu přidat potenciometr a přimíchat pomocí něj do jedné barvy druhou. Vidíme, že jezdec má prostřední pin a zapojíme jej do Arduina do pinu A0, krajní připojíme na + a –.

```
int RPin = 9;
int GPin = 10;
int BPin = 11;
int tlac1 = 5;
int potPin = A0;
int RValue = 0;
int GValue = 0;
int BValue = 0;
int potValue = 0;

// pro vstup z jezdcy použijeme analogový pin Arduina!

void setup() {
  pinMode(RPin, OUTPUT);
  pinMode(GPin, OUTPUT);
  pinMode(BPin, OUTPUT);
  pinMode(tlac1, INPUT_PULLUP);
  pinMode(potPin, INPUT);

  Serial.begin(9600); // spustíme i Sériový monitor pro zobrazení hodnot na potenciometru
}

void loop() {

  analogWrite(RPin, RValue);
  analogWrite(GPin, GValue);
  analogWrite(BPin, BValue);

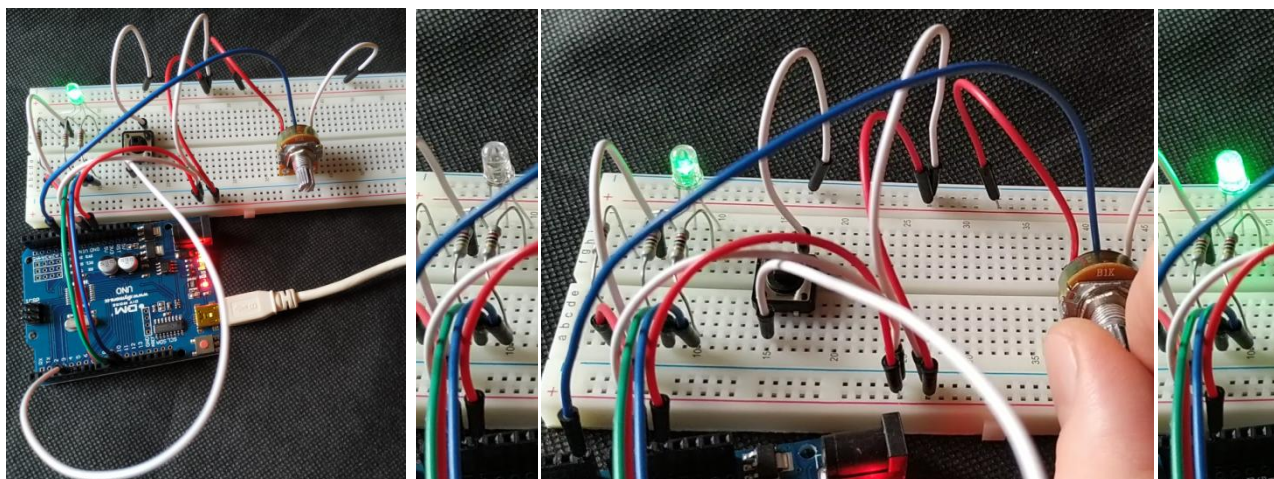
  if (digitalRead(tlac1) == LOW && RValue < 255) { // zajistíme plynulý nárůst R stiskem tlačítka
    GValue = 0; // zelená bude 0, modrá podle potenciometru
    RValue += 1; // tedy výsledná barva bude červená
  }

  potValue = analogRead(potPin); // načteme hodnotu z potenciometru
  GValue = map(potValue, 0, 1023, 0, 255); // nastavíme hodnotu na Gpinu RGB LED, ale trikem, kdy
  analogWrite(GPin, GValue); // namapujeme hodnoty z rozsahu 0-1023 na rozsah 0-255*

  Serial.println(potValue);
  delay(10);
}
```

*analogový pin čte hodnoty v rozsahu 0-1023, ale jak už víme, zápis pomocí digitální PWM modulace je v rozsahu 0-255, proto musíme hodnoty z analogového pinu přepočítat na menší rozsah – to umí *map*.

Všimni si, že k analogovému pinu musí být v procesoru Atmega328 připojen A/D převodník (analog/digital). Ten z námi nastavené hodnoty rozsahu potenciometru vytvoří omezený rozsah hodnot – zde 0 až 1023.

PLYNULÁ ZMĚNA JASU POMOCÍ PWM

Nyní zkusíme RGB LED nastavit, aby svítila nejprve červeně, pak se její barva plynule změní v zelenou, potom v modrou, a tak stále dokola.

```
#define rPin 11          // naučíme se nový způsob nastavení názvu konstant
#define gPin 10          // #define totiž nevyužívá paměť Arduina
#define bPin 9           // a načte hodnoty až při kompilaci programu do Arduina

void setup() {
  pinMode(rPin, OUTPUT);
  pinMode(gPin, OUTPUT);
  pinMode(bPin, OUTPUT);
}

void loop() {
  // červená se prolne do zelené
  for (int i=0; i<256;i++) {
    analogWrite(rPin, 255-i);
    analogWrite(gPin, i);
    analogWrite(bPin, 0);
    delay(50);
  }

  // zelená se prolne do modré
  for (int i=0; i<256; i++) {
    analogWrite(rPin, 0);
    analogWrite(gPin, 255-i);
    analogWrite(bPin, i);
    delay(50);
  }

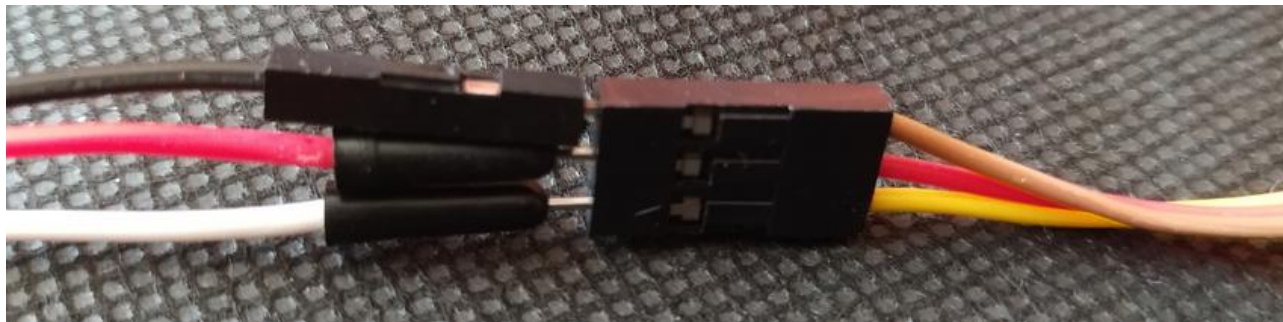
  // a modrá zpět do červené
  for (int i=0; i<256; i++) {
    analogWrite(rPin, i);
    analogWrite(gPin, 0);
    analogWrite(bPin, 255-i);
    delay(50);
  }
}
```

SERVOMOTOR

Servo motory slouží pro nastavení určité polohy ovládaného mechanismu a následné držení v této poloze. Stejnosměrné servo motory se využívají například pro ovládání robotické paže nebo pro nastavení kormidla u leteckých modelů. Jejich hlavní výhodou je malý rozměr a malá hmotnost s relativně velkou silou.

Tyto motory obvykle neumožňují otáčení neustále dokola, ale udržují nastavený úhel natočení. Úhel se pohybuje nejčastěji v rozsahu 0° až 180° . Nastavení tohoto úhlu se provádí zasláním impulsu o určité délce. Neutrální poloha (90°) odpovídá obvykle délce impulsu 1,5ms. Délka 0,5ms odpovídá úhlu 0° a impuls délky 2,5ms nastavuje úhel 180° . Impulsy se posílají motoru pravidelně každých 20ms.

Jak vidíme, servomotor má tři konektory, červený je obvykle +, hnědý nebo černý – a žlutý nebo oranžový posílá příkazy. (Podobně to bývá i u motorků větráků v PC, kde žlutý řídí rychlost otáček).

Pojďme si tedy rozhýbat mikro servo SG90 pomocí dvou tlačítek. Na fotce je servo zabudované do vytištěných dílů, které simulují hřebenový převod.

